

ALTERNATIVELE EDUCAȚIONALE ÎN JUDEȚUL CLUJ

prof. dr. Adelhaida KERESKES
Inspectoratul Școlar Județean Cluj

Învățământul alternativ este o formă de organizare a procesului didactic care oferă o altă variantă organizatorică decât cea din școala oficială.

Pluralismul educațional constă în existența unor instituții școlare, pe lângă sistemul de învățământ oficial organizat de stat, care oferă o nouă variantă de instruire și educare, propunând alte conținuturi, strategii educaționale și forme de evaluare, considerate ca reprezentând un progres pedagogic.

Pluralismul educațional reprezintă expresia libertății și democrației în domeniul învățământului preuniversitar.

Sistemele alternative de instruire se caracterizează prin moduri diferite de abordare a procesului instructiv - educativ, care se întâlnesc atât la nivelul instituțional, cât și la nivelul procesualității și metodologiei didactice.

Alternativitatea poate fi înțeleasă, pe de o parte, ca adaptare a unor tipuri de instituții educative care s-au bucurat de răsunet în trecut, încercând să rezolvăm prin ele problemele actuale ale învățământului și, poate fi înțeleasă, pe de altă parte, în sensul adoptării unei viziuni de ansamblu asupra marilor sisteme pedagogice contemporane, asupra practicilor școlare actuale din lume.

Existența mai multor sisteme alternative nu presupune neapărat negarea sau anularea reciprocă, pentru că în realitate ele sunt complementare în raport cu cerințele dezvoltării învățământului nostru.

Alternativele educaționale în România

În evoluția alternativelor educaționale se disting cinci etape:

- precursorii autohtoni (a doua jumătate a secolului al XIX-lea);
- noile educații în România, la începutul secolului al XX-lea;
- preluare critică, aplicare și experimentare (contribuții românești interbelice);
- „lecția de tăcere” (perioada comunistă);
- revenirea la pluralismul educațional, după 1989.

În România funcționează 6 din cele 46 alternative educaționale recunoscute la nivel mondial:

- Step by Step;
- Pedagogia Waldorf;
- Pedagogia Curativă;
- Pedagogia Montessori;
- Tehnicile Freinet;
- Planul Jena.

Step By Step

Este o alternativă educațională practică în țara noastră sub egida Centrului Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională. Centrul și-a început activitatea în 1994, cu sprijinul unor specialiști din SUA.

În Step by Step se pornește de la o bună cunoaștere a copiilor, urmărindu-se valorizarea însușirilor pozitive ale fiecăruia, în special a inițiativei, a intereselor de cunoaștere, a nevoilor de activitate și comunicare. Învățarea este organizată interdisciplinar, pe centre de activitate și se desfășoară în bună măsură sub formă de joc, respectându-se opțiunile și ritmurile de lucru personale. Se pune accentul pe relațiile dintre copii, pe legătura afectivă copil-educator și pe implicarea părinților în organizarea activităților.

Pedagogia Waldorf este teoria pedagogică ce propune o adaptare a educației la ritmurile biofizilogice ale copilului.

Fundamentată în 1907 de Rudolf Steiner în lucrarea „Educația copilului din perspectiva științelor spiritului”, aplicarea acestei teorii s-a făcut în 1919 la școala pentru copiii angajaților de la fabrica de țigarete Waldorf-Astoria din Stuttgart, după care s-a creat o întreagă rețea de școli.

Asigură exprimarea liberă a copiilor prin activități artistice (muzică, dans, desen), lucrări practice (grădinărit, apicultură, silvicultură etc.) și euritmie („gimnastică pătrunsă de suflet”). Nu se dau note și toți elevii sunt considerați promovați.

Pedagogia curativă cuprinde ansamblul acțiunilor educative, care sunt exercitate asupra persoanelor cu tulburări de natură fizică sau/ și psihică, în vederea ameliorării stării lor.

Primul lăcaș de pedagogie curativă s-a înființat la Lauenstein lângă Jena, cu denumirea de „Institutul de tratament și educație pentru copiii ce necesită îngrijiri sufletești”.

Rudolf Steiner recomandă ca „mijloace adecvate” depășirea prejudecăților colective, compasiunea obiectivă, completarea și echilibrarea defectologiei prin „potențologie”. În sens modern, termenul a fost reintrodus de M. Debesse în 1950, dar în 1969 definiția dată a fost modificată, el susținând că pedagogia curativă este „tratamentul acelor copii inadaptați, care, deși inteligenți, au rezultate școlare slabe”.

Pedagogia Montessori

Sistem de idei pedagogice care susține că fiecare copil reprezintă o personalitate unică pe care trebuie s-o lăsăm să se dezvolte liber, prin propria activitate.

Autorul noii educații este Maria Montessori, cu opera principală „*Il metodo della pedagogia scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini*” (1909). Cartea a fost tradusă și în limba română în anul 1919.

Tehnicile Freinet

Procedee de instruire și educare, care puneau accentul pe activitatea independentă, pe apropierea de natură și, mai ales, de viața comunitară, de grup, a elevilor.

Novatoare pentru vremea lor, au fost concepute și aplicate de institutorul francez C. Freinet, începând din 1924. Printre inovații: imprimăria școlară, corespondența interșcolară, textul liber și desenul liber prin care copilul să se exprime spontan, folosirea cinematografului și a radioului în școală etc.

Curentul pedagogic centrat pe aceste tehnici s-a numit „L'Ecole moderne”.

Planul Jena

Ansamblul măsurilor de reformare a structurii și metodologiei învățământului, prin care se înlocuiau clasele școlare cu comunitățile libere de muncă, cu program adecvat, conform înclinațiilor copiilor.

A fost conceput și experimentat de pedagogul german Peter Petersen, începând din 1924.

Fondatorii

- Step-by-step – începuturi în anii '60 ai secolului trecut, cu titulatura „Head Start” și care din 1995 funcționează cu actuala denumire
- Pedagogia Waldorf – Rudolf Steiner (1867-1925)
- Pedagogia curativă – Karl König (1902-1966)
- Pedagogia Montessori – Maria Montessori (1870-1952)
- Pedagogia Freinet – Celestin Freinet (1896-1966)
- Planul Jena – Peter Petersen (1884-1952)

Unitățile de învățământ din județul Cluj care organizează alternative educaționale

- Liceul Teoretic „Eugen Pora” Cluj-Napoca – Step by step – 81 de elevi
- Liceul Teoretic „Bathory Istvan” Cluj-Napoca – Step by step – 90 de elevi

- Școala nr. 2 - Gherla - cu pedagogie Step by step – 66 de elevi
- Școala nr. 1 Dej - cu pedagogie Step by step - – 91 de elevi
- Grădinița și Liceul Waldorf – Cluj-Napoca – 74 de elevi
- Grădinița și Școala Waldorf „Michael” – Turda – 59 de copii + 42 de elevi
- Școala Specială nr.1 Cluj-Napoca – Pedagogie curativă
- Școala Reformată cu pedagogie Montessori – Cluj-Napoca - 23+37

Efectivele de elevi nu sunt foarte mari, dar apreciem deschiderea conducerii unităților de învățământ, a părinților, a comunității locale, care încearcă să asigure diversificarea învățământului preuniversitar.

Pornim de la ideea că cele mai importante finalități ale evaluării procesului instructiv-educativ se concretizează în ultimul timp în:

- cunoștințe și capacități;
- atitudini (practice, sociale, științifice);
- interese;
- capacitatea de a face aprecieri de valoare (opinii, adaptări atitudinale și comportamentale), strategiile moderne de evaluare caută să accentueze acea dimensiune a acțiunii evaluative care să ofere elevilor suficiente și variate posibilități de a demonstra ceea ce știu, dar, mai ales, ceea ce pot să facă.

Este recunoscut faptul că aceste metode de evaluare constituie o alternativă la formulele tradiționale a căror prezență domină, dar alternativele oferite constituie opțiuni metodologice și instrumentale care îmbogățesc practica evaluativă evitând rutina și monotonia.

Valențele formative care susțin aceste metode alternative, ca practici de succes atât pentru evaluare cât și pentru realizarea obiectivului central al învățământului și anume învățarea, sunt următoarele:

- stimulează implicarea activă în sarcină a elevilor, aceștia fiind mai conștienți de responsabilitatea ce și-o asumă;
- asigură o mai bună punere în practică a cunoștințelor, exersarea priceperilor și capacităților, în variate contexte și situații;
- asigură o mai bună clarificare conceptuală și o integrare ușoară a cunoștințelor asimilate în sistemul noțional, devenind astfel operaționale;
- unele dintre ele, cum ar fi portofoliul, oferă o perspectivă de ansamblu asupra activității elevului pe o perioadă mai lungă de timp, depășind neajunsurile altor metode tradiționale de evaluare cu caracter de sondaj în materie și între elevi;
- asigură un demers interactiv al actelor de predare- evaluare, adaptat nevoilor de individualizare a sarcinilor de lucru pentru fiecare elev, valorificând și stimulând potențialul creativ și originalitatea acestuia;
- descurajează practicile de speculare sau de învățare doar pentru notă;
- reduce factorul stres în măsura în care profesorul este un consilier, iar evaluarea are ca scop în primul rând îmbunătățirea activității și stimularea elevului și nu sancționarea cu orice preț, activitățile de evaluare cuprinzând materiale elaborate de-a lungul unui interval mai mare de timp.

Utilizarea metodelor alternative de evaluare încurajează crearea unui climat de învățare plăcut, relaxat, elevii fiind evaluați în mediul obișnuit de învățare, prin sarcini contextualizate; realizează experimente, elaborează proiecte, alcătuiesc portofolii, acestea fiind în același timp sarcini de instruire și probe de evaluare. Este important ca elevii să înțeleagă criteriile de evaluare, procesul evaluativ, pentru a putea reflecta asupra performanțelor obținute, a le explica și a găsi modalități de progres. Elevii nu trebuie evaluați unii în raport cu ceilalți, scopul nu este de a-i ierarhiza, ci de a vedea evoluția, progresul, achizițiile.

Este recunoscut faptul că aceste metode constituie o alternativă la formulele tradiționale a căror prezență domină. Alternativele oferite constituie opțiuni metodologice și instrumentale care îmbogățesc practica evaluativă evitând rutina și monotonia.

Multe dintre fundamente, caracteristici și scopuri sunt comune atât învățământului tradițional, cât și alternativelor educaționale. Multe dintre cele ce aparțineau alternativelor educaționale au fost preluate de învățământul tradițional.

Există însă multe aspecte ale alternativelor educaționale ce ar trebui preluate în învățământul tradițional:

- artele, lucrul manual, artizanatul ar trebui să ocupe un loc mai important în curriculum, deoarece oferă elevilor contact cu diverse materii și nenumărate activități de bază ale omului (torsul, țesutul, sculptura, pictura, forjarea, modelarea etc.);
- o legătură mai strânsă cu părinții elevilor, implicarea acestora în toate activitățile pe care le desfășoară copiii lor sau în cele ale școlii;
- luarea în considerare a efortului real pe care elevul l-a făcut pentru a atinge un anumit rezultat, nu numai îndeplinirea sau neîndeplinirea unor bareme;
- conceperea programei într-un spirit creativ, în funcție de nevoile copilului;
- abordarea individualizată a elevilor clasei;
- organizarea activităților pe centre de activitate;
- punerea accentului pe „a învăța să înveți”;
- pregătirea unui mediu în care copiii sunt lăsați să învețe ceea ce au nevoie și când au nevoie să învețe;
- oferirea unui mediu în care copilul poate simți plăcerea de a învăța în mod spontan; educatorul este ghidul, nu sursa tuturor învățăturilor; dorința interioară naturală de a învăța a copilului îl va ghida în acest proces;
- să lăsăm copiilor mici libertatea de a căuta soluții pentru problemele lor; nu să le oferim soluții gândite de adulți; aptitudinile de învățare a rezolvării problemelor la o vârstă fragedă, atât a celor cognitive, cât și a celor sociale, pregătesc copiii pentru învățarea pe mai departe și încurajează dezvoltarea socială;
- oferind copiilor un mediu pregătit, putem să-i învățăm autodisciplina, automotivarea, munca devenind o obișnuință pozitivă și, cel mai important, copilul își va dezvolta stima de sine;
- încurajarea independenței copilului mic;
- copiii au mare nevoie de disciplină pozitivă; clasele trebuie să încurajeze independența, autodisciplina și dezvoltarea trăsăturilor pozitive de caracter, chiar și la copiii foarte mici, sunt focalizate pe crearea unei discipline interioare a copiilor.

Mediul este pregătit cu grijă pentru a permite copilului să lucreze cât mai independent posibil:

- să învățăm să ghidăm copiii spre căi pozitive de utilizare a energiilor;
- este important pentru copil și adult să se bucure să lucreze împreună. Un mediu liniștit și fericit de lucru încurajează procesul de învățare. Să învățăm să fim educatorii pe care elevii noștri îi doresc.

Nu tot ceea ce este vechi este demodat, tot așa după cum nu tot ceea ce este nou este și modern. În măsura în care așa zisele metode „clasice” sau „tradiționale” pozitive se pot apropia de exigențele învățământului contemporan, ar fi injust să fie negate sau privite în opoziție cu diversele metode mai noi sau cu unele orientări metodologice mai recente.

În realitate, valențele multora dintre metodele „vechi” nu au fost îndeajuns exploatate până în prezent, iar **„analfabetul de mâine nu va fi cel care nu știe să citească, ci va fi cel care nu a învățat cum să învețe”**. (Toffler)

Bibliografie

Cerghit, I., *Sisteme de instruire alternative și complementare*, Editura Aramis, București, 2002.

Cucoș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 2000.

Stanciu, M., *Reforma conținuturilor învățământului. Cadru metodologic*, Editura Polirom, Iași, 1999.

*** *Învățământul primar*, nr.3-4/2005, Editura Miniped, București.

*** *Ghid de evaluare limba și literatura română*, Editura Aramis, București, 2001 – SNEE.

Joița, Elena, *Educația cognitivă*, Editura Polirom, Iași, 2002.

Meyer, Genevieve, *De ce și cum evaluăm*, Editura Polirom, Iași, 2000.

Monteil, Jean- Marc, *Educație și formare*, Editura Polirom, Iași, 1997.

Oprea, Crenguța-Lăcrămioara, *Pedagogie alternative metodologice interactive*, Editura Universității.